Куцик К.В., ад'юнкт кафедри цивільного права і процесу НАВС
Науковий керівник: Чурпіта Г. В., кандидат юридичних наук, доцент

Загальна характеристика заходів процесуального примусу у цивільному судочинстві

Характеризуючи заходи процесуального примусу у цивільному судочинстві, слід з'ясувати суть цивільного процесуального примусу як одного із різновидів (складових) державного примусу.

Цивільним процесуальним примусом є фізичний або моральний (психологічний) вплив держави на учасників цивільного процесу та інших осіб, присутніх у залі судового засідання, для забезпечення їх належної поведінки під час розгляду цивільної справи, який у вигляді встановлених законом правообмежень застосовується безпосередньо судом або за його дорученням іншими уповноваженими особами у разі, коли авторитет закону та суду і переконання в необхідності виконання нормативних приписів виявляються недостатніми [1, с. 319-320].

На відміну від цивільного процесуального примусу, поняття заходів процесуального примусу закріплено у ЦПК України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 90 заходами процесуального примусу є процесуальні дії, що застосовуються судом до осіб, які порушують встановлені в суді правила або протиправно перешкоджають здійсненню цивільного судочинства.

Виходячи з цього, можна визначити такі основні ознаки заходів процесуального примусу: 1) це процесуальні дії; 2) право їх застосовувати має лише суд, який розглядає цивільну справу; 3) про їх застосування суд постановляє ухвалу в судовому засіданні; 4) ці дії застосовуються у зв'язку з процесуальними порушеннями осіб - учасників цивільного процесу або інших осіб, присутніх у залі судового засідання (недотриманням встановлених у суді правил або протиправним перешкоджанням здійсненню цивільного судочинства); 5) ці заходи мають особистий немайновий характер, оскільки спрямовані на особу порушника, а не на його майно; 6) вони мають примусовий характер, тобто застосовуються до порушника без його згоди; 7) ці дії спрямовані на забезпечення нормального ходу судового розгляду.

Отже, заходи процесуального примусу є реакцією суду на ті правопорушення, які допустили учасники процесу або інші особи, присутні в залі судового засідання, і які заважають подальшому розгляду справи. Тому їх застосування є виключним правом суду [1, с. 320].

Застосування заходів процесуального примусу можливе судами всіх ланок судової системи. Відповідно до ч. 2 ст. 90 ЦПК України заходи процесуального примусу застосовуються судом негайно після вчинення порушення шляхом постановлення ухвали, яка не підлягає оскарженню окремо від судового рішення, але заперечення проти неї можуть бути включені до апеляційної скарги на рішення суду (ст. 293 ЦПК України).

До заходів процесуального примусу належать: попередження, видалення із залу судового засідання, тимчасове вилучення доказів для дослідження судом, привід. До однієї особи за одне й те ж правопорушення може бути застосований тільки один засіб процесуального примусу (ст. 91 ЦК України)/

Відповідно до ч. 1 ст. 92 ЦПК України попередження і видалення із залу судового засідання може бути застосоване до учасників цивільного процесу, а також інших осіб, присутніх в судовому засіданні, у випадку порушення порядку під час судового засідання або невиконання розпоряджень головуючого. При цьому, у законі не передбачено, які дії можуть кваліфікуватись як порушення порядку.

Попередження може виноситись один або декілька разів, проте у разі повторного вчинення порушень суд вправі видалити особу із залу судового засідання. Виконання фактичних дій щодо видалення порушника із зали судового засідання покладається на судового розпорядника.

Особи, яким направлено ухвалу суду про витребування доказів, зобов’язані неухильно її виконати і надати суду наявні в них докази. У разі неподання без поважних причин письмових чи речових доказів, що витребувані судом, та неповідомлення причин їх неподання суд може постановити ухвалу про тимчасове вилучення цих доказів для дослідження судом (ч. 1 ст. 93 ЦПК України). Виконання даної ухвали покладається на органи державної виконавчої служби. Однак, законом не врегульовано питання про повернення доказів, тому особі, у якої їх вилучено, вони повертаються на загальних підставах (ст. ст. 138, 142 ЦПК України).

На сьогодні цивільним процесуальним законодавством передбачена можливість приводу тільки двох учасників цивільного процесу - свідка та відповідача. Проте, знову ж таки, ЦПК України врегульовано лише питання приводу свідка, водночас, привід відповідача, який відрізняється особливостями процесуальної форми, відповідним чином не регламентовано.

Ухвала про привід направляється для виконання до відповідного органу внутрішніх справ. Працівники правоохоронних органів виконували вказані ухвали суду, керуючись Законом України «Про міліцію». Але враховуючи той факт, що у зв’язку із реформами, які проводяться керівництвом держави, вказаний Закон незабаром втратить свою силу, існує

необхідність у нормативному закріпленні порядку здійснення приводу у цивільному судочинстві.

Список використаних джерел:

1. Цивільне процесуальне право України : Підручник / Бичкова С. С., Бірюков І. А., Бобрик В. І. та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової. - К.: Атіка, 2009. - 760 с.